List 42. **NOVICE** Tečaj XXVII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 21. oktobra 1869.

Gospodarske stvari.

Oznanilo
začetka kovaške in živinozdravniške šole v Ljubljani.

Novo šolsko leto se začne 8. dan prihodnjega meseca.

V kovaško šolo se jemljejo kovači, kteri se hočejo kovanja zdravih, napačnih in bolnih kopit in ozdravljanja kopitnih bolezen popolnoma naučiti, da ne bojo vse svoje žive dni le mojstri-skazi, ampak pravi mojstri, kterim morejo gospodarji svoje konje s popolnim zaupanjem izročiti. Ta šola trpí pol leta. Kdor hoče v to šolo sprejet biti, mora se pri podpisanem vodstvu izkazati, 1) z domovinskim listom, 2) s pismom, da se je pri kakošnem mojstru že navadnega kovaštva izučil, 3) s spričalom svojega fajmoštra, da je lepe in poštene obnaše, in 4) da zná slovensko saj brati, če ne tudi pisati.

V živinozdravniško šolo, ktera celo leto trpí, se jemljejo kovači pa tudi drugi, kteri niso kovači, kmetijski ali drugi mladenči, kterim je za to, da se ali za svoje lastno gospodarstvo naučijo bolno živino gleštati, ali kteri želijo v potrebi pripravni živinozdravniški pripomočniki biti. Ti se morajo izkazati 1) z domovinskim listom, 2) s spričalom svojega fajmoštra, da so poštene obnaše, in 3) da znajo slovenski brati in pisati, ker je nauk v teh šolah skoz in skoz v domačem jeziku.

Nauk v obeh šolah je brez plačila; vsak učenec ima le za to skrbeti, da si za šolski čas oskrbí živež in stanovanje.

Vse bolj na tanko se izvé v tej šoli v Ljubljani na spodnjih Poljanah.

Vodstvo kovaške in živinozdravniške šole
v Ljubljani 15. oktobra 1869.

O krmi ali klaji.

Krma (klaja) je ena poglavitnih potreb živenju. Gospodar mora tedaj živini toliko tacega živeža dajati, da bo v stanu mu storiti to, kar od nje tirja, zraven tega pa vendar ne potratno zametovati klaje.

Dan na dan in leto za letom naj tedaj dobro redí živino. Vedeti pa mora pri tem, da klaja se ne ceni po velicih kupih, ali le potem, ali ima dosti tečnega, redivnega v sebi. Če si živina nabaše želodec z obilno klajo, bode sicer vamp napet in velik, v kri in potem v meso, mast, kostí itd. pa bo celó malo prišlo. Eno perišče tečne klaje ima več v sebi, kakor cel kup druge prazne.

Kolikošna mera klaje na dan je nek prava mera, da se živina pri svoji moči ohrani?

Na to moremo po gotovih skušnjah veljaven odgovor dati in iz srca želimo, da bi si gospodarji to mero dobro zapomnili in da bi jim tedaj bilo vodilo pri klaji (futranji) njihove živine. Čujte! Dobro senó (mrva) je za živino to, kar je za človeka meso in vino. Zato se jemlje v živinoreji senó tako rekoč za srednjo mero, po kteri se ceni vsaka druga živinska klaja, ktera ima ali manj ali pa tudi več tečnega (redivnega) v sebi. Po ti meri veljá tedaj sledeče poglavitno vodilo za futranje, ki od vseh skušenih živinorejcev potrjeno se glasí tako-le: Presodi ali zvagaj živo živino, koliko vaga ali koliko je težka, in potem jej na vsak cent ali na 100 funtov, ki jih vaga, dajaj na dan 3 funte in pol sená ali pa kake druge klaje toliko, da zdá za 3 funte in pol sená (mrve). Če vaga, postavimo, živa živina 2 centa, bodeš pravo mero zadel, ako jej na dan daš 7 funtov mrve ali toliko druge klaje, da zdá za 7 funtov mrve. Da pa mora gospodar primerjati drugo klajo z mrvo, zato mu podamo v sledečem pregledu tako tarifo.

Da druga klaja toliko zaleže ali toliko tekne živini kakor jej zaleže, postavimo, 100 funtov dobrega sená s travnikov mora živina dobiti:

izmed suhe klaje:		
dobrega planinskega sená	82	funtov
sená navadne detelje	94	„
sená nemške detelje	93	„
sená turške detelje	89	„
slabejega, trjega sená	175	„
pšenične slame	275	„
ržene slame	300	„
ovsene slame	225	„
ječmenove slame	200	„
sočivje slame	175	„
izmed zelene (frišne) klaje:		
dobre trave, detelje, grahore vsake sorte	400	funtov
ravno te pa slabeje sorte	487	„
ravno te pa stareje in trje	450	„
repnega in pesnega perja	550	„
izmed korenstva:		
krompirja	200	funtov
pese	300	„
korenja	275	„
repe	450	„
izmed žita:		
turšice	50	funtov
pšenice	45	„
rží	43	„
ječmena	46	„
ovsa	55	„
divjega kostanja in želoda	75	„
rženih otrobov	60	„
lanenih preš	50	„
olovih tropin	120	„

Iz tega se vidi, da je tečnost klaje različna in da nektere manj že bolj redí kot od druge veliko. Da tedaj gospodar vé razsoditi tečnost te in une klaje, naj mu bo ravno omenjena tarifa tečnosti vodilo, iz kterega, na priliko, razvidi, da je deteljno seno še bolj redivno kot navadno seno s travnikov, da pa slame je treba dvakrat ali trikrat toliko kot sená dati, 4krat in 5krat toliko celó sirove (frišne) klaje itd.

Kakor smo iz dozdaj rečenega spoznali, da je razloček med klajo in klajo, tako moramo na dalje povedati, da klaja veliko več izdá, če je, kolikor je moč, zdrobljena, razrezana, zmleta itd. Takošno želodec lože prekuha in prebavi, da mu nič ne uide. Manj tečna in manj okusna klaja pa se zboljša in živini bolj prijetna naredí, ako se skuha, popari, spari, osolí in z drugo bolj okusno in tečno pomeša. Skuhana ali poparjena klaja več izdá, krave več molzejo in sploh se živina po njej bolj spita in odebeli. V več krajih Belgije, kjer je živinoreja in kmetijstvo sploh na visoki stopinji, dajejo govedom le samo toplo hrano; sicer pa od nekdaj že v mnozih deželah manjši kmetovalci dajejo govedom poparjeni futer (rezanico z repo, peso, korenjem in krompirjem) zraven suhega (kakih 6 do 10 funtov mrve). Po več krajih, zlasti v doljni Avstriji itd. pa dajejo z velikim pridom goveji živini vsaki dan rezanico, ki se v kadéh sama po sebi spari in toliko skisa, da diší kot kislato vino. Tako ravnati, je kaj dobro, le na to mora gospodar skrbno paziti, da se sparjena rezanica preveč ne skisa, namreč da se ne skisa tako kakor jesih, ali da ne gnjije, ker potem se živini priskuti.

Zgodovinske stvari.

Odkod bi Slovenci prišli v dežele nekdanjega Norika?

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Kakor niso mogli gori po Dunaju v Norik Slovenci priti, in tudi ne čez Karpate, tako tudi ne skoz Česko. Da je zemlja noriška bila brez prebivalcev, bi si jo gotovo bili Čehi izbrali, kajti gornje-avstrijska dežela je lepa in rodovitna. Al oni niso môgli v njo, ker na levem bregu Dunaja bila so naseljena germanska plemena saj kot vladajoča. Po takem iz Českega ni misliti na nikakoršne naselbine v Noriku, da pa že tudi preje ne z napadom Hunov, prepričamo se iz tega, ako na tenko presodimo zgodovino Hunov. Po razpadu hunskega kraljestva so posedli Gepidi Sedmograško in Valahijo, iztočni Gotini so dobili Panonijo od Syrmia do Vindobone, Jazygi del dežele v zapadni gornji Moesiji, ena betva Rugov v Traciji, druga pa na srednjem Dunaji.

Da bi se v Noriku takrat kakošno tuje pleme bilo naselilo, tega nam zgodovina ne pové. Le tačas, ko so Obri pod Bajanom se vojskovali proti iztočnorimskemu cesarstvu od leta 568. do 578., bilo bi mogoče, da bi znali Slovani čez zapadne Karpate v avstrijski Dunaj v dolenjo in gorenjo Avstrijo, v srednje gorenje Štirsko, Koroško priti; al to bi moglo se zgoditi po krvavem vojskovanji s prabivalci; o tem nam pa noben historik ničesa ne pové, ne Evgipi, ne Pavel Diakon, ali Einhard, kteri so vendar oni (799) dôbi zeló blizo stali. Ne bi se bili Bavari in Franki zoperstavili temu naseljevanju? Ker je Norik gorat svet, je gotovo, da ni vseh svojih prebivalcev zgubil, med in po visokih planinah bi se bili gotovo ohranili nekteri ostanki Keltov in slovenski jezik bi jih bil sprejel v sebe; al ni najti v njem nobene keltiške besede. Zraven tega korotansko-slovenski jezik — da se historičnega imena poslužujem — to je jezik Koroščev in Slovencev, kteri so po gornjem Štirskem in Avstriji stanovali, in čegar ostanke nahajamo v zapisanih osebnih in topičnih imenih, ima takošno posebnost, da ga ni mogoče v kterega druzega slovanskega vvrstiti. Edini starobolgarski mu je najpodobniši, — Slovenci bi toraj mogli biti betva bolgarskih Slovanov, ti pa so betva Antov, ti pa so še le leta 527. v okrajine iztočno-rimskega cesarstva začenjali prihajati, in ko so leta 559. Obri v pontiške dežele prišli, so Anti ž njimi bili tako zapleteni, da ni bilo mogoče nobeni betvi se odtrgati in do skrajnih mej Norika priti. Muhar misli, da so Slovence Obri v oni dôbi, ko so z Byzantinci primerje sklenili (l. 587. do 592.), od dolnjega Dunaja v Norikum preselili bili, „indem sie voll schlauer Absichtlichkeit durch diese Uebersiedlung tapferer Männer die Grenzen zu sichern, und mit ihnen die Aufstände der einheimischen christlichen Bevölkerung und die Angriffe der benachbarten Longobarden und Franken abzuhalten gedachten“. Al tudi ta ne veljá. Jeli bi si domači krščanski prebivalci tako brez vsega branjenja dali lepe svoje sedeže vzeti, ne bi li se Franki proti zaveznikom Obrov, od kterih so toliko napadov prestali, temu preseljevanju zoperstavili?

Zraven tega se jim ni bilo Longobardov bati, ker so tedaj še z Obri v najlepši prijaznosti živeli. Tudi bi nepolitično bilo iznebiti se tolikih močí, ktere so jim potrebne bile v vojni proti Byzantincem. Zakaj pa jih ne bi rajši naselili Obri v Dalmacijo, kamor je Heraklij Hrvate poklical, da bi stali na straži proti Byzantincem?

S pomočjo orožja se ta preselitev tudi zgoditi ni môgla, ker takrat so moč Obrov Byzantinci potrli in za hrbtom so prežali iztočni Slovani. Tako velika preselitev, ktera napolni toliko širokega sveta, kakor je bil Norik in Karnia, se ne zgodí brez šuma in hruma, gotovo bi nam vsaj byzantinski zgodovinarji o njej kaj povedali, na priliko, cesar Mavricij (582. do 602.), kteri v svojem „Strategicum“ nam marsikaj znamenitega pové od Antov in Slovencev.

Leta 594. je bavarski Thasillo padel v deželo Slovanov; prvokrat je zmagal, drugokrat pa, ker je Slovenom prišel oberski Chan (Kagan) na pomoč, je bil premagan. Tako pravi Pavel Diakon.

Tukaj se prvokrat omenja imé Slovenija, brž ko ne je krajina, v ktero je Thasillo planil, bila salcburški okrog, ker ta je Bavarom bil najbliži. Mi vprašamo: je-li je mogoče med vojskovanjem s prvimi domačimi krščanskimi prebivalci, kakor jih Muchar imenuje, dalje med vednim prežanjem zarad tujih sovražnikov v tako kratkem času od leta 587. do 594. toliko zemlje v posest vzeti, jo obdelati; vsa imena vasí, gorá, rek, mest prekrstiti? K temu je treba najmanj več desetnic, kar pa tudi ne bi bilo mogoče, ako ne bi Sloveni v Noriku bili že od pamtiveka stanovali, ker, komaj nam jih tam pod imenom Sloveni zgodovina imenuje, že jih vidimo pobojevane od Friulcev, Bavarcev in Frankov, za hrbtom od Obrov, — in l. 788., toraj ne celo čez 200 let že vse podjarmljene od Frankov. Najviši ledeniki (Gletscher) imajo slovenska imena, na pr.: Pleschnitzglätscher, Stanischkaglätscher, Tabernitzgletscher, Polinikglätscher, Weletzglätscher itd.; kdor je tem snežnikom imena dal, ta je mogel več nego kakošnih 200 let ondi prebivati, drugač bi si bil keltiška poznamovanja (ko bi Noričani bili Kelti) ravno tako prikrožil, kakor so nemški Bavari in Franki si slovenska.

Politične stvari.

Kako celo Nemci presojajo sedanji naš stan. *)

Čedalje določnejše se kaže, da se bližamo notranjim političnim premembam.

Kakor se Belkrediju ni posrečila sprava z Nemci, prav tako brez vspeha je sedanje ministerstvo ozir sprave s Slovani. „Mi lahko čakamo“ — to je Schmerlingu bilo gêslo, a prav to mu je tudi pelo grobno pesem. Druzega pomočka tudi danes ne vedó ministri, ki sedaj držé za državno krmilo.

Sprava z Magjari je se vé da bistevno spremenila februarsko ustavo, — prav tako sprava s Slovani ni mogoča brez bistevne spremembe obstoječe ustave. Posebnost — se vé da ne najboljša — pri sedanjem ministerstvu je bila ta, da so vsi ministri razun Bergerja in Brestelna vzeti iz onih dežel, ki so po večini slovanske. Prvi sedanji ministri so voditelji bili nemški stranki na Českem in Moravskem. Zatega del so Slovanom jako nepriljubljeni. V zedinjenih amerikanskih državah je politična navada ta, da se dva ministra nikdar ne volita iz iste države. Ta šega je prav modra politika, kajti ona brani, da predsodki, ki so lastni eni državi, ne dobé prevelikega vpliva pri splošni državni vladi.

Pri nas ni nobenega ministra iz istih kronovin, ki so na južni strani glavnega mesta. Nemški minister iz Štajarskega, Koroškega ali Gornje-Avstrijanskega bil bi brž ko ne sposobnejši za obravnave s Čehi, nego ministri, kteri so jih toliko časa držali v vojnem stanu. Z najvišega mesta so bile že v drugič slišati pomenljive besede, ki so bavarskemu kralju Maksu bile pridobile srca njegovih državljanov. Cesar hoče tudi „mir imeti s svojimi narodi“. Avstrijski ministri imajo moč, kakoršne še niso nikdar imeli v zgodovini te države; a bil jej je namen, da se ž njo mir ohrani med krono in národi in med národi samimi. Skušnja pa žalibog očitno kaže, da je v mešanih deželah še veča nesloga med Nemci in Slovani, nego je kedaj bila.

Čedalje bolj se spoznava važnost česke dežele za Avstrijo, nevarni stan te mejne dežele in potreba, da se Čehom zadovolji in dá ista pravica, kakor drugim narodom avstrijskim. Državni kancelar, ki se zdí, da v soglasji ravná z ministerskim predsednikom, je menda že večkrat poskusil, doseči isti cilj, od kterega se čedalje bolj oddaljuje cislajtansko ministerstvo. Posledek tega je menda ta, da nesloga raste med ministri samimi. Že dolgo je znana skrivnost, da dr. Berger in dr. Giskra imata različna načela, zlasti pa različno mislita o tem, kaj bi bilo državi na korist. Žuganje, ki je bilo brati v časniku, kteri je z dr. Giskro v tesni zvezi, merilo je na dr. Bergerja. Ta razlika v namenih pa ni še le od včeraj, ampak je že stara, in neslogo, ki je med ministri, sta ministerski predsednik in državni kancelar že večkrat poravnavala, a poravnala je vendar nista nikdar.

Ni toraj neverjetno, da se ministerstvo, kar se je že večkrat napovedovalo, res razruši, in da nekteri izmed njih — in to najodličnejši — ministerske sedeže zamenjajo s klopmí v državnem zboru, kjer bodo nasprotovali. Mi tega dogodka ne bomo obžalovali, zlasti če se najdejo možje, kteri bodo, ne oviraje svobodnega razvitka avstrijske države, nepristranski in spravljivi in pravični vsej državi. Politična nesreča, ktere se vendar ne bojimo, bi bila, ako se možje iste politike, kakoršne je grof Klam, pokličejo v ministerstvo (ohó!). Toda mož, kakoršen je baron Kelersperg, bil bi v sedanjih okoliščinah morda sreča za deželo. Vsi nepristranci so te misli, da je za državo največa nevarnost, ako se pustí, da nezadovoljnost avstrijskih Slovanov raste od dne do dne. Mnogo cislajtanskih dežel je, ki imajo kakor nemški tako slovanski značaj; v teh se toraj ne pride do srečnega blagostana, dokler nista zadovoljna obá naroda.

*) Iz „Wochenschrift“ Warrens-a, kteremu pač ni živa duša očitati ne more, da ni Nemec z dušo in telesom. Ako taki veljavni Nemci tako pišejo, ne morejo ravno daleč biti važne politične premembe. Vred.

Interpelacija

štajarskih slovenskih poslancev v štajarskem zboru.

Odkar so voditelji našega naroda naravnost na svojo zastavo zapisali zedinjenje vsega razkosanega naroda v eno narodno in politično celoto, spoznal je po natornem nagonu naš narod, da je ta tirjatev resnična, pravična, in se jej je navdušeno pridružil. V deželnih zborih, v slovenskih društvih in ljudskih zborih, v adresah in peticijah, v časopisji, v vsakdanjem življenji se bije boj za ta vzor, bije se proti nasprotnikom na domači in tuji zemlji, kteri tudi od svoje strani vse žile napenjajo, da bi javno mnenje zmotili, naš napredek ovirali ali celó uničili. Tako se je tudi štirski nemški deželni odbor v tiskani okrožnici 30. oktobra 1868. leta izrekel proti našim pravičnim tirjatvam, in pristavil prenagljeno žuganje, da štirsko-nemška večina deželnega zbora nikdar in nikoli ne bo privolila v to, kar Slovenci tirjajo.

Naša reč je tako važna in sveta, da moramo napake brezobzirno razkrivati in s tem skušati, kako jih odpraviti, in da moramo toraj naše nasprotnike, njih sredstva in cilje zopet in zopet popisovati, ter vedno in vedno opominjati, kaj smo bili in kaj smo, kako stojimo in kaj hočemo.

Mi Slovenci smo del velike nadepolne slovanske rodovine. Poleg pičlo 8 milijonov Nemcev in poleg pičlo 5 milijonov Magjarov nas je v Avstriji blizo 18 milijonov Slovanov. Fizična moč slomí toraj na ramah slovanskih.

Cislajtanski Slovenci smo bili nekdaj eno telo, en narod, ki se je razprostiral po vsej Štirski in še dalje. Nešteta imena krajev in oseb v nemških krajih dežele pričajo, da so nekdaj Slovani tam stanovali. Naši knezi in naše gosposke so v našem jeziku z nami govorili. Svobodno je živel naš narod po svojih postavah. Fevdalizma ni poznal. A prišel je tujec nad nas; naše ljudstvo se je razkosalo in kosi so postali tuji med seboj. Prišli so tuji fevdalni gospodje s tujimi učitelji in uradniki — v tujem jeziku so našemu narodu osorno zapovedovali. Z našim denarjem in našimi žulji so si zidali gradove. Naši predniki so jim tlako delali, ktere se še dandanes nismo odvezali. Naš jezik, kterega govoriti se je našim prednikom ostro prepovedalo, pregnal se je iz mest in gradov pod slamnato streho kmečko, potem pa kot kmečki zasramoval. Z našim denarjem so tujci sebi zidali tuje šole. Na teh učiliščih so se sinovi našega naroda odgajali po tuje, in postali tujci med lastnimi rojaki. Le ako so svojo narodnost zatajevali, mogli so do služeb in častí. Tako se je sredi med slovenskim narodom izredilo ono večidel nevedno in nesramno odpadništvo po mestih in uradih, ktero svojemu narodu odrojeno — zvezo dela s tujci in vse preganja, kar je narodno, kar narodno misli in dela. Izmed Slovanov je jemal Nemec svoje ljudí, ž njimi se je pomlajeval svojo moč. Mnogo nemških mislecev in učenjakov je slovanskega rodú. Večidel je bila slovan-

ska zemlja, na kteri so živeli, in s ktere so nas pregnali. Po svoje so tujci pisali in učili slovansko zgodovino. Slovanu se nikdar ni oznanovalo, kako je bil njegov rod velik, slaven, kreposten, samo da bi mu rodoljubje srca ne ogrevalo. Nikjer niso čutili Slovani, da bi jim bila kje država pomagala, kar bi bili smeli pri mnogoterih žrtvah do države vendar-le od nje pričakovati. Saj je bilo videti, kakor da bi vsa vladna umetnost in delavnost samo gledala, kje in kako Slovanom škodovati.

Ko bi se bilo storilo toliko za-nje, kakor se je storilo proti njim, da, ko bi jih bili prepustili le samo sebi: drugačni bi bili dandanes; — avstrijski Slovani niso imeli ni enega srečnega dne! Ne opominjali bi več na to, kako brezobzirno je v minolih časih narodna sebičnost slovanski narod tlačila in potujčevala, ko bi tega ne potrebovali, da razložimo enake prikazni v sedanjosti; kajti staro prizadevanje nas potujčiti se je v najnovejši svobodnostni dôbi z novo močjo ponovilo.

Slovani nismo tako bedasti, da bi črtili ktero drugo ljudstvo zarad njegove narodnosti. Ničesar nimamo proti nemškemu narodu kot nemškemu. Tudi je med Nemci mnogo blagih, res izobraženih mož, ki so nam pravični. Toda svojbina importiranih tujcev, brezobzirnih sebičnjakov in odpadnikov vseh narodov, stanov in vér, brez vsacega pravnega čustva, brez razuma za nravne naloge državine — polastila se je v imenu nemštva in svobode vsega gospodarstva, a je oboje spravila ob dobro imé; svojbina, ktera je s svojo sebičnostjo, vladohlepnostjo in z vsemi mogočnimi pripomočki Slovane spravila v umetno manjšino v obeh polovicah države; svojbina, ki si je naravnost na svojo zastavo zapisala, da hoče Slovane na steno pritisniti.

A skoraj nemogoče je, da se nezaupanje do nekterih na vse ne bi raztegnilo. Razumljivo je, da Slovan pri tacih razmerah nemškemu ljudstvu ne more sočuten in zaupljiv biti, dobro vedoč, da se to ne more iznebiti predsodkov zoper nas, ktere ima pod uplivom opisanih razmer in preteklosti ter pod uplivom nemškega časopisja, ki je pod oblastjo one koterije, največ spačeno. Saj je človek še le pravičen potem, kader je razumen. Pa tega ravno treba.

Nemec v Avstriji, vajen gospodovati in se obnašati kot izvoljen, edino razumen narod, ni se nikoli pečal za jezik in razmere, želje in potrebe narodov, pri kterih in v sredi kterih je živel. Navadno je znal le svoj jezik in ga je hotel vriniti druzim ter jih gledé jezika podložne storiti skušal.

Od tod prihaja, da si Slovan na tuji zemlji za-se nič izrednega stanja ne tirja, nemški naseljenec na slovenski zemlji pa navadno ne mara in ne priznava slovenstva, slovenskega jezika, želj in potreb, — pač pa kmalu začno svoje tuje kulturno delo, postane zvest zaveznik odpadništva, da bi s tem vred pri volitvah narodnjake odrinil in jih ob moč in veljavo pripravil. Tako skruni prvo dolžnost človekovo, dolžnost hvaležnosti.

Od tod prihaja, da je inozemstvo že davno začelo slovansko vprašanje študirati zarad njegove velike važnosti, — a nemško-avstrijska tako imenovana liberalna klika pa odbija in zadržuje vsako podučenje o tem, da se v vestnem strahu pred povračilom razkači in razsrdi nad vsakim slovanskim vprašanjem. Tako ta nemška klika v svojem nespešnem boji zoper pravico in nravnost tudi nemški narod pred drugimi narodi v slabo imé devlje.

Med vsemi narodi v Avstriji v stvaréh druzih narodov, torej v avstrijskih stvaréh, najmanj podučeni, torej politično in moralično najmanj poklicani, so vendar Nemci v Avstriji od nekdaj sami vladali in administrirali. Saj vidimo, kaj so iz Avstrije naredili. Pri vseh njih napravah in političnih spremembah so zmerom le svojo gospodarsko voljo in svoj prid pred očmí imeli, želj in potreb, lastitost druzih narodov pa nikoli ne gledali, zatorej niso mogli nič stalnega in nič dobrega ustvariti.

Vendar pa oddajajo Nemci za slovenski narod vsa mesta pri sodnijstvu, v opravnijstvu, v učilništvu, v cerkvi; oddajajo jih, to se vé svojim udanim in tako vladajo čez slovensko ljudstvo, določujejo njegovo sedanjost in prihodnost, uživajo popolnoma duševne in materijalne koristi vladanja, in korak za korakom vsa narodno odrivajo.

Uradniki, odvetniki in meščanstvo stopajo v večini z veseljem na nemško-ministersko stran, če se le velika množina ljudstva dá potlačiti za hlapca, ki nima druge naloge v življenji, kakor za te gospode delati, in njim služiti, in če hočemo tudi mi svoj del, potem se nam kliče: „Vi mir kalite.“ (Dal. prih.)

Deželni zbori.

Deželni zbor goriški.

Razprave v 4. seji so bile živahne in jako zanimive. Bilo je na dnevnem redu sporočilo odseka za vladine predloge o načrtu postave zastran zamenjave zemljišč, to je, zastran organov (gospósk), kteri bi imeli razsojati, ali se po zameni zemljišč dá doseči zboljšanje gospodarstva dotičnih posestev. — Poročevalec odsekov dr. Tonkli, napové (po italijanski), da bo bral poročilo in načrt postave poprej po slovenski in potem, ker vsi poslanci slovenskega jezika ne umejo, po italijanski, ter se zdajci branja v napovedanem redu loti. Med branjem ga ni nihče motil, nikdo mu nič ugovarjal. Ko je pa vse prečital, kar je precej dolgo trajalo, naznani glavar, kakor je navada, da je na voljo dan splošni razgovor o prebranem načrtu postave. Tù prosi dr. Pajer za besedo ter začne opazovati, da dr. Tonkli je imel poročati v imenu odseka za vladine predloge; odsek pa da ga ni pooblastil, da naj bere poročilo po slovenski; v odseku, da se je bralo samo italijansko poročilo, samo to da je odsek odobril; če hoče dr. Tonkli po slovenski brati, da je to le njegova reč, ki pa vsled notranjega opravilskega reda ne sme priti pred zbornico, če ne storí poslanec dr. Tonkli poprej dotičnega predloga. V odseku se je res — nadaljuje — govorilo o tem, da bi se imelo v zboru tudi po slovenski poročati in se tudi slovenski tekst postav brati in potrjevati, ali sklenilo da se ni o tem nič. Sicer pa da on nima nič zoper to zahtevanje od slovenske straní, samo da je poprej treba določiti, kaj in kako, in k temu da je treba posebnega nasveta, posebnega dogovora med zborniki. Do sedaj, skoz 8 let, se je vse v italijanskem jeziku obravnavalo, Slovenci, se je zdelo, da so bili s tem zadovoljni; če se hoče vpeljati kaj novega, treba je posebnega sklepa. — To so glavni dr. Pajerjevi razlogi. — Dr. Doljak, kot odsekov predsednik, potrdi vse, kar je govoril dr. Pajer. Dr. Tonkli: Pravice, ki jo hočemo začeti rabiti, nam ne daje deželni zbor, dajejo nam jo osnovne državne postave, tedaj nima zbor o tej stvari nič sklepati, in meni ni treba nikakih predlogov v tem oziru staviti. Mi le naravnost tirjamo, da se djanska raba naše pravice vpelje. V odseku je bila večina za moj nasvet in jaz sem imel pravico prinesti slovensko poročilo v zbornico. Dr. Pajer (pojasnivši nektere rečí, ki jih ni bil dr. Tonkli po njegovem mnenji prav razumel): Odsek ni niti postave slovenske, niti poročila obravnaval, niti zarad tega kaj sklenil. Česar ni odsek po-

trdil, tega ne sme prinesti poročevalec v odsekovem imenu v zbor, in o tem se ne more glasovati. Dr. Tonkli: Slovensko poročilo je g. predsednik odsekov podpisal; kar je podpisano, smem brati. Dr. Doljak: Podpisal sem, ker me je g. poročevalec prosil; konstatil sem le faktum (potrdil djansko stvar); s podpisom nisem mislil pooblastiti poročevalca, da naj prinese slovensko poročilo kot uradno v javno sejo. — Winkler: Za priznanje pravice, da smemo naš jezik rabiti, tù ne gré; pravico že imamo priznano, kakor je dr. Tonkli dokazal; tù gre samo za praktično izpeljavo in vpeljavo te pravice pri zborovih obravnavah; treba je toraj, da se porazumemo, kako se ima opravilski red ustanoviti, da bo obema deželnima jezikoma djanska enakopravnost v zborovih sejah zagotovljena. Pravično je, da imamo tudi mi Slovenci svoj avtentični tekst; potem ne bo več treba, da bi nam vlada slabo prestavo napravljala. Jez nasvetujem toraj: Izvoli naj se poseben odsek, ali pa naj se ves zbor v odsek spremení, da se pogovorí zarad modalitati (kakovosti) praktične rabe slovenskega jezika v zboru. Za zdaj pa naj se obravnavanje postave odloží. Dr. Deperis: Jez se vjemam z Winklerjevim nasvetom, toda s tem popravkom, da naj se odloží samo obravnavanje slovenskega teksta, italijanski pa naj se že danes obravnuje. Winkler: Ne, oboje se mora odložiti, ker se morata oba teksta h kratu obravnavati. — Ko so govorili še Gorjup, Winkler, Depretis, Doljak, Deperis, vladni komisar in deželni glavar, je prišlo do glasovanja. Winklerjev nasvet je padel, kajti vstal ni za-nj nobeden Lahov in izmed Slovencev le 8 (posl. Rozman ni vstal). Zdaj pa še le se ni vedelo kaj začeti. Od laške straní se je poročevalcu ugovarjalo in tudi na slovenski strani so nekteri sami pri sebi dvomili, ali je njegovo postopanje korektno ali ne. Tù se oglasí dr. Tonkli rekoč: Jez hočem brati po slovenski. Gospôda! Če Vam je prav, je prav, če ne, oddam raji poročilo, ali od svoje pravice ne odstopim. (S povzdignjenim glasom.) Pravico imamo; da se je nismo dosihmal posluževali, to nam ne brani, da jo začnemo rabiti zdaj. In mi jo moramo in hočemo rabiti; storite, kar hočete! — Glavar: Ker ni mogoče obravnave nadaljevati, ne morem drugače, ko sejo skleniti. Seja je končana. — Vsa ta mikavna debata — pravi „Domov.“ — je bila spodobna in celó brezstrastna. Najživeji razgovor med poslanci se je pa začel po seji v zbornici. Pozneje so se zbrali na glavarjevo povabilo poslanci v gostilnici „pri 3 kronah“ in se med večerjo zaupljivo o zenačenji jezikov pomenkovali. Nasledek je bil, da se je izvolil odsek 4 poslancev ter se mu je naročilo, naj sestavi po današnjem dogovoru predlog. Odsek se je posvetoval v sredo, in tisti dan zvečer ob 9½ je bil porazumek („konkordat“, kakor mu v šali demo), med Slovenci in Lahi dognan.

Štajarski deželni zbor.

V 14. seji je poslanec Žuža bral vprašanje (interpelacijo), ki so jo slovenski poslanci stavili do ces. vlade (glej stran 339. današnjega lista). V 15. seji je vladni komisar odgovoril na to vprašanje, rekši, da ravnopravnost slov. jezika v šolah in uradnijah je postavno vpeljana (postava je, postava — al izpeljuje se ne!); ako je sposobnih uradnikov premalo, ni vlada tega kriva (se vé da, ker prestavlja slovenskega jezika zmožne v nemške kraje!) V ustanovitev slovenske kronovine pa vlada nikoli ne bode privolila. — V isti seji je Kaisersfeld-Blagotinšek v zvezde koval decembersko ustavo in v prah teptal federalizem; zakaj pa je mož tako navdušen za december, rekel je prav odkritosrčno s temi besedami: „nemško gospodstvo je naravska postava za Avstrijo; ž njim stojí in pade Avstrija; v Avstriji so edini Nemci Avstrijani!“ Čuda, da mož take vere še ni dunajski minister! — Dr. Vošnjak se mu zahvaluje za odkritosrčnost, da saj vemo, da sila se dela za pravico. Ko je Nemec na Štajarskem še za pečjo se grel, je Slovenec že branil državo turške silovitosti. Duh Kaisersfeldov veje tudi v sedanji dunajski vladi, zato tudi Slovenci nič ne pričakujejo od nje, ampak le od prihodnosti. Posl. Herman dodaja, da ti možje se ničesa niso učili a tudi ničesa niso pozabili. Od te vlade nimamo ničesa pričakovati, a to je sreča, da ministri grejo, narodi pa ostanejo. Nasprotnike naše samo strast vodi, in s tem potrjujejo, da za Slovence ni druge rešitve, kakor ta, da se ločijo od nasprotnikov. —

V 17. seji je dr. Prelog vprašal vlado, ali je ni volja, da bi pri vodstvu južne železnice delala na to, da uradniki in služabniki na postajah železnice, ki so na slovenski zemlji, umejo slovenski ali saj kak slovansk jezik? Vladni zastopnik je obljubil drugi pot odgovor.

Deželni zbor kranjski.

Nadaljevaje sporočilo o 12. seji deželnega zbora podamo najprej povprašanje poslanca dr. Razlaga do c. kr. deželne vlade, ker je mogoče, da s tem komu vstrežemo. Glasila se je ta interpelacija od besede do besede tako-le: „Z razpisom c. k. finančnega ministerstva od 16. prosenca 1860. leta, št. 21. državnega zakonika, je obrok za zastarane obresti od javnih dolžnih pisem (obligacij) postavljen na šest let, ki je poprej 30 let trajal. Po preteku prvih 6 let je v avstrijskem cesarstvu veliko tacih obresti (činžev) zastaralo, ker zadevni vpravičeni niso vedeli za svoja javna dolžna pisma. V nekterih deželah je tacih dolžnih pisem, glasečih se na ime nekdanjih podložnikov ali občin, ali drugih skupnih osob, ktere zadolžnice so pod državno upravo ali vsaj hranjene pri c. kr. položnih uredih. Pričakovati je, da se tudi na Kranjskem hranijo taka javna dolžna pisma, morebiti še od francoske vojske sem, toraj naj sl. c. kr. deželna vlada izvoli povedati, ali so in v kterem znesku javna dolžna pisma, glaseča se na nekdanje podložnike ali občine, ali druge skupne osobe hranjene v c. kr. položnih uredih, za kar dotični vpravičeni ne vedó; če se obresti od taistih varujejo šestletnega zastaranja, kdo jih oskrbuje, pod kterimi pogoji bi se izročile v upravo deželnega odbora ali vsaj zadevnih občinskih starešinstev?“ — Vladni zastopnik je v 15. seji odgovoril na to vprašanje, da je tacih obligacij, ki se glasijo na soseske, za 7320 gld., obligacij pa, ki se glasijo na vojakojemne okraje, grajščine pro rusticali ali nekdanje podložne, je za 40.357 gold. Čegava lastnina so nektere, se ni môglo še pozvedeti. Vlada bode skrbela, da ne zastarajo; soseske pa imajo svoje obligacije že v svojih rokah.

Izmed mnogobrojnih opravil dnevnega reda je prišlo v 12. seji le eno samo v posvetovanje, in to je bilo sporočilo deželnega odbora zarad premembe deželnega volilnega reda in neposrednjih volitev poslancev v državni zbor. Poročal je dr. Costa. — Iz tega sporočila posnamemo to-le: Ker v dopisu c. kr. deželne vlade dne 23. junija t. l. ni bilo nič povedano, zakaj niso sklepi lanskega deželnega zbora o prenaredbi §§. 12. 13. 15. 16. 32. in 37., potem §§. 3. 5. 7. 8. in 9., in §§. 10. in 11. deželnega volilnega reda najvišega potrjenja zadobile, je treba zarad velike važnosti omenjenih paragrafov, da se ta stvar po konštitucijonalni navadi še enkrat ponoví. — O neposrednjih volitvah poslancev v državni zbor se je pa deželni odbor blizo tako-le izrekel: Vlada bi rada pozvedela, kaj mislijo deželni zbori zarad vpeljave neposrednjih volitev poslancev v

državni zbor. Dečelni zbor kranjski je svoje mnenje o teh volitvah že v 21. seji lanskega leta dosti določno s tem razodel, da je dotični predlog poslanca dr. Kalteneggerja popolnoma ovrgel. Vendar treba, da tudi letos izreče, da neposrednje volitve državnih poslancev niso deželi dobre in koristne, marveč celi Avstriji škodljive. Presvitli cesar je meseca oktobra 1860. leta sam izrekel, da se bodo postave dajale po cesarju in deželnih zborih, toraj se je takrat spoznalo, da Avstrija obstaja iz različnih dežel z raznimi pravicami. To je bila blaga misel tudi gledé na obstanek ustave, kajti če se ustava ne brani po deželnih zborih, izgubila bi se kmalu. Ako bi se reklo, naj se voli v deželni zbor neposredno (to je brez volitev volilnih mož), gotovo bi mi tudi rekli: to je dobro, tako naj se voli. Al vse drugače je z volitvami v državni zbor! Dežele morajo ostati avtonomne (samoupravne), — da pa avtonomne ostanejo, se ne smejo vtopiti v centralni (središčini) parlament. — Nadaljevaje povdarja deželni odbor, da je presvitli cesar 1. maja 1861. leta pozdravil državne poslance kot „poslance deželnih zborov“ (von den Landtagen entsendete Boten), in ti imajo zastopati dežele, koje so jih volile v deželni zbor. Takovemu parlamentu, kakoršnega imajo Ogri, se ne more pritrditi, ker po njem bi prišle dežele ob glavno pravico, ter bi ne smele več o važnih vprašanjih govoriti. Dežele bi prišle ob pravico, kojo jim daje pragmatična sankcija in diploma 20. oktobra 1860. l. — Nikdar ne bodo niti Čehi, niti Poljaci, niti Tirolci pritrdili neposrednjim volitvam državnih poslancev, — ž njimi moramo postopati solidarno v tem sila važnem vprašanju. Tako je dr. Costa sklenil svoje sporočilo. Na to se je vnela živahna razprava, ktere so se vdeležili pl. Kaltenegger, Kromer, Svetec, dr. Toman, dr. Zarnik, dr. Costa, ki pa je še posebno vrhunec živahnosti dospela, ko je dr. Kaltenegger priporočal direktne volitve v državni zbor. Odgovoril mu je dr. Toman v obširnem govoru in podrl vse razloge tako tehtno, da prinesemo ves ta govor drugi pot po stenografičnem zapisniku, ker pravda o direktnih volitvah je prevažna, da bi le nekteri odlomki zadostili bralcem našim. „Ako hočete predrugačiti le po direktnih volitvah ustavo, je to premalo — je sklenil dr. Toman svoj govor — vsa se mora predrugačiti po zaslišanji vseh narodov; za to smo tudi mi“. Poročevalec dr. Costa je Tomanovemu govoru dodal le še to, da je kratko pa pomenljivo rekel, da le federalizem bode osrečil narode. Mi avstrijskih Nemcev ne bomo ovirali, ako si iščejo ožje zveze med seboj, al takrat bodemo tudi mi imeli Slovenijo!

V 13. seji je dr. Costa poročal o postavi za razglašanje deželnih postav. Posl. Kromer trdi, da tudi nemški jezik je deželni jezik na Kranjskem. Dr. Zarnik mu odgovarja, da je res, da se nemščina šopiri po deželi naši, a to ni zgodovinsko pravo, to je le zgodovinska krivica. Res je, da nekteri kmetje mislijo, Bog vedi, kaj da znajo, ako znajo le nektere nemške besede lomiti; al prizanesti se jim mora to, ker vejo, da še kancelajdiner ali frajtar ne moreš biti, ako ne znaš nemški. (Smeh.) Mi nočemo, da bi bil nemški jezik pankert, al slovenski jezik nam je prvi. Vpliva kulture se tudi mi ne odtegujemo. — V isti seji je dr. Razlag nasvetoval napravo vzajemne deželne asekuracije zoper škodo ognja. Predlog se izročí gospodarskemu odseku. — Dr. Zarnik nasvetuje novo organizacijo bolnišnice ljubljanske. Nasvet se izročí ustavnemu odseku. — Dr. Bleiweis poroča v imenu deželnega odbora, naj se s 1. julijem leta 1870. odpravi najdenišnica (Findelhaus) kranjska. Nasvet se izročí finančnemu in ustavnemu odseku. — Ko je še dr. Zarnik utrdil svoj predlog: naj se v vseh pisarnicah deželnega odbora vpelje jezik slovenski, — in dr. Bleiweis svojega, naj učni jezik bode v ljudskih šolah (razun Kočevja in Weissenfels-a), in v šolah za učiteljske pripravnike slovenski, je bila ta seja končana.

V 14. seji je dr. Bleiweis utrjeval postavo zarad rabe slovenskega jezika v cesarskih uradnijah. Ker ta postava ni bila potrjena, je govornik naprej bral, kaj sta deželnemu odboru odgovorila ministra notranjih oprav in pa pravosodja. Potem pravi, da treba, da deželni zbor ponoví svoje zahteve ter utrjuje ta nasvèt (po stenograf. zapisniku) tako-le:

Gospod minister notranjih opravil je rekel, da stvar, zarad ktere smo se do njega obrnili, spada v področje izvršilne oblasti. Ali, gospôda moja, kaj nam pomaga to, ako se nam reče to, — kaj nam pomaga, ako izvršilna oblast ne izvršuje tega, česar nam je živa potreba? Zato nam ne ostaja druzega, kakor to, da se deželni zbor prisluži pravice §. 19. osnovnih državljanskih pravic, po kterem se ima, kakor ta paragraf odločno pravi, ravnopravnost ukazavati tudi uradnijam. Skušnje nam preočitno kažejo, da ne pridemo nikoli do svojih pravic, ako ne izdelamo postave za to. Vsi ukazi, vsi predpisi ne veljajo nič, dokler ni odločne postave. —

Pogledimo zdaj, kaj je gosp. minister pravosodja rekel. Njegov odgovor je zeló čuden. Gosp. minister misli, da se v sodnijskih uradnijah spolnuje vse po ravnopravnosti; on pravi, da se nobena pritožba ni slišala, — on pravi, da nobena sodnija, ki ne bi uredovala slovenski, se mu ni imenovala. Prečuden je res ta odgovor, ako g. minister pomisli, da je deželni zbor po obilnih skušnjah prisiljen bil, da je stopil s to zahtevo pred ministerstvo. Deželni odbor je dobil pritožbe; v deželnem zboru so se razlegale pritožbe, — posamezni poslanci so se pritoževali in to, kar nam je poslanec Kramarič unidan povedal, kako se ravná z ljudmi, ki zahtevajo pri uradih slovenskega uradovanja, je tako ogromno, da se moram čuditi, kako se je gosp. minister poslužiti mogel tacega rešila predloga našega. Pogledimo v časnike slovenske, in brali bodemo dan na dan pritožbe, da se národna pravica ne skazuje strankam slovenskim. Imenujejo se tudi sodniki taki, ki ne spolnujejo tega, in vendar g. minister pravi: „saj se povsod spolnuje ukaz, saj ni nobene pritožbe. Jaz bi gospoda ministra, ki pravi, naj se imenujejo sodnije, ki se ne ravnajo po §. 19., vprašal: naj nam on imenuje tiste sodnije, pri kterih se popolnoma spolnuje to, kar §. 19. zahteva.

Priznati se pa mora, da naš gosp. cesarski deželni predsednik ima srce za to, da se ravnopravnost v uradnijah spolnuje; imeli smo priložnost prepričati se tega iz pisma, ktero je on v tej zadevi pisal deželnemu odboru.

To pismo je gotovo hvalevredno. Vidi se, da je cesarskemu namestniku na tem ležeče, da bi uradi svojo dolžnost spolnovali. Ali, gospoda moja, kaj nam pomaga, ako ga gospóske ne ubogajo! Ne bom se spuščal v dokaz tega in ne bom popisoval, kar nam je vsem dobro znano, na drobno; ali le eno stvar hočem omeniti, ki je silno važna sama po sebi. Mi nimamo slovenski narejenih davkarskih knjig; naše ljudstvo ne dobí v roke še tam nič v svojem jeziku, kjer plačevati mora, — se vé, da najprijetniše bi mu bilo, ako bi tudi davkarskih knjižic ne dobivalo — ljudstvo naše dobiva le „Steuerbüchel-na“. Vrh tega si pa vendar ne morem kaj, da ne bi ene historice ne povedal, kakor smo od g. Kromerja unidan eno slišali. On jo je povedal o okrajnem sodniku, jaz jo bodem povedal o okrajnem glavarju, in sicer historico v treh aktih. To nam bode živa priča, da naše zahtevanje, naj se v

šolah učí slovenski jezik, nikakor ni pretirano. Gospôda moja! učiti se ga moramo, in če nam je tudi materni jezik, učiti se ga moramo, kakor se ga povsod učé, bodi-si Nemec ali Lah ali kdor koli. Zato težimo tako po nauku v šolah, ker vidimo, da mnogi gospodje uradniki ne razumé slovenskega jezika. Naj se povrnem zdaj k omenjeni historici nazaj. Narodno društvo „Slovenija“ je podalo okrajnemu glavarju okolice ljubljanske pismo v slovenskem jeziku, v kterem je prosilo za dovoljenje tabora na Vižmarjih. Odgovor okrajnega glavarja na slovensko pismo bil je prav po §. 19. — nemški. Celo društvo, gospôda moja, celo društvo je prosilo za tabor; prošnje pismo sta bila podpisala po družbinih pravilih predsednik in tajnik, — al okrajni glavar ni razumel tega pisma, kajti dovoljenje njegovo, njegov odpis, se je glasil vse drugače; posamezni osebi je dal dovoljenje, ktera ga ni prosila za to, in to osebo toži zdaj okrajni glavar, — osebo, ki ga nikoli ni prosila, kajti le društvo „Slovenija“ ga je prosilo, ki tudi po svojih štatutih ima pravico napravljati tabore. (Čudež.) — Najlepši pa je tretji akt. Tretji akt je pa ta, da okrajni glavar ljubljanske okolice toži osebo, rekoč: Jaz nisem dal dovoljenja za „tabor“, jaz sem le dal dovoljenje za „Versammlung unter freiem Himmel“ (gromoviti smeh). Gospôda moja! sodite sedaj sami, ali ni okrajni glavar ljubljanske okolice spal cele dve leti, ko se je toliko slišalo, da so v vseh okrajih na Slovenskem tabore napravljali? Ali on pravi: „ti si grešnik, jaz nisem dal dovoljenja za „tabor“, ampak za „Versammlung unter freiem Himmel“. In še „Tagblatt“, naš ljubeznjivi „Tagblatt“, ki z nami v vsem tako ljubeznjivo ravná, da ni nobenega tabora v nemar pustil, ampak vsacega opisal tako ali tako, kakor mu je ukazalo, imenoval je te narodne shode zmirom „tabor“. Samo okrajni glavar ljubljanske okolice misli, da tabor je vse kaj druzega, — menda crimen laesae majestatis! Za Boga! gospôda moja, če bomo take gospode v uradih imeli, ki slovenski jezik tako nič ne razumejo, gotovo da bodo angeli že trobentali sodnjemu dnevu in še §. 19. ne bomo imeli! Po vsem mislim, da sem dokazal, gospôda moja, da nam je potreba postave, prav odločne postave, kako naj se v uradnijah ravná. Zato priporočam ta predlog svoj; saj je v pravici vtemeljen in mora obveljati tudi za narod naš, — če ne, bode v kanceliji on še zmirom mučenec!“

Govoru dr. Bleiweisa odgovarja c. k. deželni predsednik in med drugim pravi, da je napačna misel, ako kdo meni, da vlada hoče nemški jezik v šolah in uradnijah; ona le to hoče, da se odločba učnega jezika prepustí deželnemu šolskemu svetovalstvu po zaslišanju tistih, kteri šolo zdržujejo. To je spoštovanje avtonomije občinske. Od deželnega šolskega sveta pa se ni bati, da bi hotel ponemčevati šole. Po predlogih dr. J. Bleiweisa bi ukaz veljal namesti svobodne določbe. Res je, da se v uradnijah cesarskih ne uraduje povsod tako, kakor bi treba bilo; al ozirati se je treba na razmere dandanašnje in na pogoje časa, na ktere je vezan vsak razvitek ljudske omike. Tudi poslednji čas sem zapovedal vsem političnim uradnijam, da se imajo ravnati po ukazu od leta 1867. Nikar, gospôda ne mislite, da vlade ni resna volja vresničiti ravnopravnost narodno. Naravna potreba je tista moč, ktera predere vse ovére.

Poslanec Dežman je poročal o zidanji novega poslopja za realko, ki ga hoče dovršiti kranjska hranilnica na lastne stroške. Zbor je velikodušnemu sklepu izrekel očitno zahvalo.

Ko je dr. Zarnik utrdil svoj predlog, naj deželni zbor sklene, da se vprihodnje volita deželni glavar in njega namestnika po zbornici, in je bil predlog, da se ta njegov predlog izročí ustavnemu odseku v predposvetovanje, sprejet z 17 glasovi zoper 10, se vzdigne poslanec Kromer, rekši, da to glasovanje ni veljavno, ker predlog ni bil sprejet z dvema tretjinama, in ko ga dr. Costa zavrne, da 2 tretjin ni treba, ker tù ne gré še za prenaredbo ustave, ampak le za to, da se predlog izročí odseku v posvetovanje, o kterem še ni gotovo, da se predlog dr. Zarnikov sprejme, je ves razkačen začel Kromer protestovati, in ko se še dr. Kljun vmes vtakne, pa Svetcu v tem viharju beseda uide: „ali ste ob pamet, gospôda?“ se je začel tak ropot na nemški strani, da je vse vprek letelo, in s protestom pobegnejo nemški gospodje iz zbornice, češ, da se nočejo dati strahovati! Ali pa se to pravi strahovati, ako večina stojí na ustavni podlagi, tirja kar je pravo? Ako nemški gospodje ne znajo ustavnih predpisov, žalostna jim majka! Da so v manjščini, tega ni večina kriva; da bi pa se večina dala strahovati od manjščine, to bi bil narobe svet!

Dopisi.

Iz Koroškega. *(Delitev premij bikom. Slovensko političnо društvo.)* Delile so se že premije v marsikterih okrajih; v Vélikovec so dva prignali in obá sta prejela premije. Da se je tako malo bikov prignalo, temu je vzrok ta, da so le biki pincgavskega in pa marijahofskega plemena premije dobili. Sicer pa je tudi velika težava prignati junice, ker v ta posel je treba najmanj dveh ljudi, to pa prizadene stroškov precej. Naj bi kmetijska družba kako odškodnino blagovolila dati takemu gospodarju, čegar živina darila ni dobila. — Pretekli mesec se je v Celovcu izbralo več slovenskih rodoljubov, da bi napravili slov. politično društvo za brambo narodnih pravic. Imé društvu bode „trdnjava“ in stopi v življenje brž, ko se pravila napravijo in potrdijo. Dobro!

Izpod Babjega zoba. *(Potres. Potovanje. Národnost.)* Danes 13. dan t. m. 35 minut po 6. uri zjutraj, se je slišalo pri nas podzemeljsko bobnenje, ki je trajalo okoli šest do osem trenutkov; na to butne tako močno, da so veče rečí v izbi prav hudo škrnile, in bolj lahke, se nekoliko premaknile. — 30. dne u. m. sva romala z „Matičetom“ k Savici. Ko zagledam krasno mavrico nad slapom, nehoté sem se spomnil, kako Nemci nam Slavjanom, lepo-zbarvane rečí obetajo, kadar zahtevamo svoje pravice, — a slednjič se obče naše prošnje in una obetanja v peno sprše. Brez zamere gospod! vašega „Raunigga“ na belem marmorji pri Savici ni več. Tù ni kraj, kjer se slovenska imena kvarijo. Zdaj stojí tam slovenski V.... mesto prejšnjega. — Drugi dan, to je 1. oktobra, kreneva po stezi čez Belo polje proti Triglavu. Plazé se po strmim skalovju imela sva (s tovaršem) mrzlo vojsko s Krivcem. Kadar sva slišala, kakor bi kdo nagloma platnen robec raztrgal, sva zaupila drug na druzega: drži se, da se ne prekucneš čez! Srečno sva priplazila na vrh orjaškega Triglava. Predno odideva, vsklikneva navdušeno: Živela Slovenija! — Tukajšnji kraji so v ozir narodovega čustva za slovensko reč še žalostni prizori. Se vé, kadar se bo naš nemški Mihel zdramil in skobacal s postelje, propala bode vsa nemškutarija po Kranjskem. Na Notranjskem: na Pivki, v Razdrtem, v Bistrici in Ipavi, ondi sem videl, kako živo jim srce bíje za domovino našo, — slava takim rojakom Notranjcem!

Jožko.

Iz Železnikov 13. okt. — Danes zjutraj kmalu po 5. uri nas je probudil iz spanja precej močni potres. Zibanje zemlje čutilo se je nekako od juga proti se-

veru. Da bi taka sila trpela dolgo, ne vem, kako bi bilo z zidanimi poslopji; že samo žvenketanje okenj pri tej priliki je kazalo precej veliko volje, napraviti steklarju kaj dela. Bog nas varuj tacih in enakih natornih prikazni! — Poljski pridelki se v naši okolici letos niso nič kaj dobro obnesli. Najbogatejše so rodili travniki; vse drugo pa, razun zelja, ki je tudi dovolj dober pridelek dalo, ni nič kaj zadovolilo v mnogih potrebah zdihajoče ljudstvo. Sadja je obetala spomlad prav obilo; al pridelalo se ga je komaj toliko, kolikor se ga zasproti pri domačijah pojé. Da bi bila vsaj zima za naše kraje za zaslužek kaj boljša, kakor so sem ena leta bila. Fužinskim okolicam daje namreč dober saninec o zimskem času toliko ali pa še več zaslužka, kakor vsaka druga letna dôba. — Pretekli teden je pogorel nasamni kajžar Hvalček blizo našega Jesenovca. Kakor se skor z gotovostjo soditi more, je bil ta požar delo hudobne roke, in bili bi brž ko ne še vsi hišni in tudi živina zgoreli, ko bi jesenoški fužinski delalci, ki so prvi nesrečo zapazili, ne bili urno na pomoč prihiteli. Najdli so namreč že poslopje v plamenu, hišni pa so še vsi brezskrbno spali. Pogorelec ni bil zavarovan, pač je pa le toraj zopet novi klic potreben: Posestniki, ne bodite s svojo varčnostjo (ali pa z nerodnostjo) tako abotni, da bi si za mali denar ne zagotovili zdatne pomoči v velikih in vedno bolj pogostnih nesrečah ognja in požarov! Marsikdo se je že o tacih prilikah praskal za ušesmi, pa — prepozno in zastonj. Toraj: kdor ni zavarovan, naj pazi! Z Bogom!

J. Levičnik.

Iz Tomaja na Krasu — piše „Jadr. Zarja", da je 10. dne t. m. dekan in častni korar gosp. Anton Ukmar, vrli domorodec, slovesno praznoval petdesetletno obletnico svoje nove maše. O takih prilikah se vidi, kako je prosto ljudstvo vse navdušeno za cerkvene slovesnosti, in svojim duhovnikom še vedno zvesto vdano, ter jih baš ko svoje očete spoštuje. Zbralo se je mnogo ljudstva iz vseh bližnjih krajev, k tej nenavadnej slovesnosti. Počastili so zlatomašnika sam prevzvišeni škof g. dr. Jernej Legat, kanonici tržaškega kapitelna in mnogo drugih duhovnov. Iz Ljubljane je prišel g. dr. Orel, ki v ljubljanskem mestu dela čast svojej domačiji, sivemu Krasu. Prišel je iz Ipave grof Lantieri; iz Lazic znani cerkveni pesnik g. J. Bilc; iz Gorice prof. bogoslovja g. St. Kociančič; iz Sežane so bili z okrajnim glavarjem g. A. Polajem še drugi gospodje okrajnega ureda, in duhovništvo cele dekanije. Kaj ganljivo so že tri dni pred zvonovi cerkve sv. Petra pred Taborom oznanovali veselo slovesnost. Bile so izpostavljene zastave, možnarji so pokali, godba veselo godla. Pred mašo je imel preč. g. Fr. Cebular, povirski župnik, tehten govor o visoki časti duhovnov in spoštovanju, ktero smo jim dolžni. Pri maši sta zlatomašniku stregla dva Tomajca: preč. gg. Fr. Černe in Fr. Ucman. Po maši je bil slovesen obed, kterega se je nad 60 oseb vdeležilo. Med obedom so se razdelili pesniški izdelki latinski in slovenski, ki so se nalašč za ta dan na čast zlatomašniku pripravili, ter kakor domače in tuje cvetice omizje krasili. Mnogo se je nazdravljalo pri obedu, in se veselo prepevalo do poznega večera. Znesli so se posebno štiri z gosp. dr. Orelom iz Ljubljane došli pevci. Ko so se gostje proti 7. uri razšli, gotovo vsi so bili ene misli in želje, da Bog ohrani še mnogo let zdravega in čvrstega preč. gosp. Antona Ukmarja, 73letnega starčeka, pravega duhovnega očeta Tomajskega!

Prem. — Svitla cesarica Karolina Avgusta je blagovoljno podarila tukajšnji farni cerkvi 500 gold.

Iz Postojne. — Beseda, ktero napravi v nedeljo 24. dne t. m. zvečer čitalnica, se bode vršila po sledečem programu: 1. zbor: Slovan; 2. tombola; 3. deklamacijo: prisega Vili; 4. zbor: radost lovca; 5. šaloigra: To sem bil jaz. K tej besedi vabi vljudno

odbor.

Semenj sv. Luka v Postojni je preložen letos na 26. dan t. m.

Iz Ljubljane. — Včeraj je bila vdrugič volitev predsednika in podpredsednika kupčijske zbornice; in to zarad tega, ker se ni dan volitve ministerstvu naznanil, kar se mora zgoditi pri volitvah predsednikov v novih zbornicah. Ministra pooblastenec, gosp. knez Metternich, izreče po govoru zadevajočem važnost zbornic trgovskih in obrtnijskih, da je zbornica ustanovljena in potem prevzame gosp. J. Blaznik predsedništvo. Volitev se je vršila tako kakor prvič, zopet sta bila gosp. V. C. Zupan (z 15 glasovi) in gosp. Horak (s 15 glasovi) voljena.

— Veliki posestniki so si grofa A. Auersperga, c. kr. okrajnega predstojnika v Litiji, za svojega poslanca v deželni zbor izvolili.

— Iz Kranja nam je došla prežalostna novica, da je 18. dne t. m. po kratki bolezni umrl dobroznani slovenski pesnik (pesnik „Naprej zastava slave") gosp. Šimen Jenko, še le 35 let star. Danes popoldne je pogreb.

— „Tagblatt" je včeraj spet prav žolc svoj izlival na gosp. Svetca, češ, da se je zameril Kočevarjem, in na gosp. Lipolda, da se je zameril Idričanom; pravo je pa le to, da je „Tagblatt" strašansko hud zato, ker ne hodita — krive poti. Divjanje g. Schrey-a v Kamniku pa hoče „Tagblatt" zagovarjati s tem, da laži kuje, in dr. Kljun-u bi nezaupnice, ki ju je dobil od veljavnih strani, rad izbrisal s tem, da naznanja, da mu je nekih 147 neimenovanih Ljubljančanov zaupnico dalo. Nobena živa duša ne bi se brigala za dr. Kljuna, ako bi se ne bil izneveril tistim, ki so ga v zbor poslali in kterim je poštenje zastavil, da bode stal na njihovi strani. Naj ga volijo tako imenovani „liberalci", potem pa bode konec besedí. Dokler pa ima mandat od slovenske strani, ne bode nevolje konec. To je parlamentarična pravica!

Žitna cena

v Kranji 18. oktobra 1869.

Vagán pšenice 5 fl. 50. — rží 3 fl. —. — ječmena — fl. —. — ovsa 1 fl. 90. — soršice 3 fl. —. — ajde 2 fl. 60. — prosa 2 fl. 60. — krompirja 1 fl. 30. — fižola 3 fl. 54.

Žitna cena

v Ljubljani 16. oktobra 1869.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 80 — banaške 5 fl. 50. — turšice 3 fl. —. — soršice 3 fl. 26. — rží 2 fl. 90. — ječmena 2 fl. 60. — prosa 2 fl. 70. — ajde 2 fl. 80. — ovsa 1 fl. 80 — Krompir — fl. —.

Kursi na Dunaji 19. oktobra.

5% metaliki 59 fl. 50 kr.	Ažijo srebra 120 fl. 35 kr.
Narodno posojilo 69 fl. — kr.	Cekini 5 fl. 85 kr.

Loterijne srečke:

V Trstu 16. oktobra 1869: **60. 71. 31. 26. 51.**

Prihodnje srečkanje v Trstu bo 30. oktobra 1869.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.